

tel.: (8-5) 261-79-08
el.p. pastoge@respublika.net

PASTOGĖ

NAUJA PATOBULINTA
ŠILUMOS IZOLIACIJA
SU TRUPUČIU EXTRA –
PAROC® extra

Istoriniai parkai - ant ribos

Nepriklausomoje Lietuvoje kraštovaizdžio perliukai rūpi tik privatininkams

Per nepriklausomybės laikotarpį istoriniams želdynams buvo skiriama labai mažai dėmesio, todėl Lietuva pagal istorinių želdynų apsaugą smarkiai atsiliko nuo daugelio Europos valstybių. Specialistai sako, kad einant tokiais žingsniais gali nebelikti ko gaivinti. Norint išsaugoti Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio savitumą ir įvairovę, palaikyti ir gerinti jo kokybę, būtina nuolatinei istorinių želdynų apsauga - palaikomoji priežiūra ir atgaivinimas.

Dalia BYČIENĖ
"Respublikos" žurnalistė

Kultūros vertybių apsaugos departamento duomenimis, Lietuvoje yra apie 1000 objektų, turinčių parkams būdingų požymių. Dvarų parkų paveldui priskirtinų želdynų yra apie 800. Kai kurios dvarvietės įtrauktos į apskaitą tik kaip memorialinės vietovės ir į jų kraštovaizdinę vertę bei reikšmę neatsižvelgiama. Tokie želdynai iki šiol yra neprižiūrimi. Nedaug ką pakeitė 2008 metų sausio 1 dieną įsigaliojęs Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas. Tam tikra prasme.

Istoriniai želdynai sudaro atskirą kultūros paveldo grupę, o pagal sandarą jie yra pavieniai arba kompleksiniai kultūros paveldo objektai arba vietovės. Istoriniams želdynams priskirtini dvarų sodybų ir vienuolynų parkai ir sodai, skverai, alėjos, botanikos sodai, istorinių želdynų sistemos. Šie teritoriniai dariniai yra

reikšmingi ir vertingi Lietuvos kraštovaizdžiui.

Švaistomas žaliasis turtas

Aplinkos ministerijos užsakytu Lietuvos dendrologų draugija 1999-2002 metais atsirinko 200 parkų, tarp kurių dominuoja dvarų parkai, inventorizavo senuosius egzotinius medžius ir krūmus, įvertino parkų būklę, numatė, kas skubiai darytina jų būklei pagerinti. Inventorizavus nustatyta, kad 14 (7 proc.) parkų būklė labai gera, gerai prižiūrimi ir tvarkomi 32 (15,9 proc.) parkai, patenkinamos būklės - 78 (38,8 proc.), o blogos ir labai blogos - 77 (38,3 proc.) parkai. Pastarieji visiškai neprižiūrimi, labiau primena ne parkus, o dilgėlėmis užžėlusį mišką. Iš to galima spręsti, kad bendra istorinių želdynų priežiūros situacija yra nepatenkinama. Paminklosaugininkai sako, kad tai yra tik viršūnėlės, tikroji žaliojo Lietuvos kultūros paveldo būklė yra kur kas prastesnė ir kasmet prastėja. Viena iš klaidų, kodėl taip atsitiko, - dvaro sodyba ir dvaro valda nebuvo įteisinta (ir iki šiol neįteisinta) kaip istoriniu, kompoziciniu ir funkciniu požiūriu vientisas kultūros paveldo objektas.

"Per nepriklausomybės laikotarpį valstybės lėšomis istorinių želdynų augalijos fundamentinių tvarkymo ir atgaivinimo darbų buvo atliekama itin mažai. Kai kur apsiribota tik daline palaikomąja priežiūra. 2005 metais Kultūros vertybių apsaugos departamento programoje buvo numatyta istorinio Sapiegų parko, Verkių,

► **NEPRIŽIŪRI.** Vienas centrinių Lietuvos parkų yra Vilniaus širdyje dūlantis Vingio parkas. Valdžia jį ir jame esančią areną, kur vyksta dainų šventės, nuolat žada atnaujinti, tačiau pažadai taip ir lieka pažadais

Užutrakio parko centrinės dalies projektavimo darbai, tačiau istorinių želdynų gyvojo paveldo esminių tvarkymo darbų nenumatyta. Istorinių želdynų gyvajam paveldui - istorinių medynų, parterinių vejų ir kitiems restauravimo, atkūrimo ar atgaivinimo darbams - lėšų valstybė beveik neskiria, o savivaldybės jų skiria labai nedaug, todėl šie paveldo elementai daug kur sunykę arba degradavę", - pripažino architektas, paveldosaugininkas Algimantas Gražulis. Anot jo, Lietuva turėjo daug nuostabių parkų ir daug jau jų sulaukėjo neprižiūrimi. "Vien valstybės pastangų neužteks. Valstybės pareiga yra skatinti savininkus per mokesčių sistemą. Tvarkantiesiems žaliąjį kultūros paveldą turėtų būti skiriama lengvatų ir netgi negražinamų paskolų", - neabejoja paveldosaugininkas.

Trūksta specialistų

Dvarų išsaugojimo programoje buvo numatyta istoriniams želdynams, parkams kasmet skirti tikslinį valstybinį finansavimą, bet to nebuvo ir šiandien nėra. Kultūros ministerija parkų augalijai neskiria nė cento, tačiau skiria lėšų takams, tvenkiniams, mažajai architektūrai atkurti. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti Užutrakį. Kita vertus, yra programų, apimančių ne kompleksinį dvarų teritorijų sutvarkymą, o kai kurias sistemas. Už valstybės ir Europos Sąjungos lėšas buvo sutvarkyti Pakruojo dvaro sodybos tvenkiniai.

"Privatininkų parkai neretai geriau tvarkomi nei valstybės", - konstatavo A.Gražulis.

Penki šeiminkai - penki scenarijai

Lietuvos UNESCO nacionalinės komisijos pirmininko Romo Pakalnio manymu, Želdynų įstatymas įgyvendinamas sunkokai, nes nėra tikrai atsakingo už istorinių parkų tvarkymą, priežiūrą, kontrolę. "Ne visiškai pasidalytos funkcijos tarp Aplinkos ir Kultūros ministerijų. Kiek atsakinga Aplinkos, kiek - Kultūros ministerija. Šitą dalyką reikėtų išsiaiškinti. Net ir Kultūros paveldo departamentas neturi rimto specialisto. Anksčiau paminklotvarkos institucijoje dirbo Kęstutis Labanauskas (išėjo į pensiją - red. past.), aktyvus senųjų parkų tyrinėtojas ir žinovas, Aplinkos ministerijoje - Rimantas Grikevičius (miręs - red. past.). Po jų ryškesnių lyderių nėra", - apgailestavo R.Pakalnis.

Pasak R.Pakalnio, per privatizaciją parkai nepakliuvo į specialiai saugomų objektų sąrašus. Kai vyko privatizacija, kiekvienam, kuris gyveno parke ir turėjo kokį nors būstą prie jo, buvo suformuotas žemės sklypas. Parkai buvo išdalyti gabalais. Netgi garsiausi mūsų krašte Eduardo Andre suprojektuoti parkai (Palanga, Trakų Vokė, Lentvaris) išdalyti gabalais priklausomai nuo to, kam atiteko arklidės ar svirnas, rūmai, ir parkas kaip vientisa sistema nustojo egzistuoti. Yra keletas parkų, kurie yra vieno šeiminko rankose (Baisogalos, Dotnuvos, Verkių), o kiti (Lentvario, Trakų Vokės) atsidūrė keliose rankose. "Aš sunkiai įsivaizduoju to-

lesnį parko tvarkymą, kai yra penki šeiminkai. Parkas yra gyvas organizmas, jis turi būti formuojamas ir tvarkomas pagal vieną scenarijų. Įsivaizduokite, kas nutiks, kai kuris nors savininkas priveš ir prisodins egzotiškų augalų, o paskui paaiškės, kad dalis tų augalų yra invaziniai, plintantys", - svarstė mokslininkas.

Parkai ar jų likučiai?

"Ar galima suvaldyti parkų virtimą džiuuglėmis, jų gadinimą?" - klausė m. R.Pakalnio. "Kai nusistovės visa mūsų valstybės socialinė struktūra, tada galima, o dabar aš neįsivaizduoju, kaip galima pritaikyti gabalais išdalytame parke bendrą raidos scenarijų. Civilizuotoje šalyje galima pareikalauti, kad visi šeiminkai rengtų bendrą parko tvarkymo projektą ir paskui kiekvienas atskirai savo dalyje tai įgyvendintų. Bet ar pas mus pirmiausia neatsiras tvorų? Prieš dešimtmetį inventorizuota 200 parkų, bet jų yra apie 700. Štai čia prasideda: ką dar galima laikyti parku, o ką - parko likučiais? Sovietmečiu parkai buvo geriau prižiūrimi, buvo šeiminkai. Ar jie teisėti, ar ne, kitas dalykas, bet elementariai buvo prižiūrima", - atsakė jis.

Sostinė - ne išimtis

"Ar turime bent vieną gerai sutvarkytą istorinį želdyną sostinėje? - retoriškai klausė R.Pakalnis. - Iš tiesų ne. Kažin ar Sapiegų parkas kada nors bus sutvarkytas taip, kad jis atspindėtų epochą, kurioje buvo kurtas. Sereikiškių parke pradėtas tvarkymas, bet toli, kol viskas bus sutvarkyta. Markučių parkas kiek yra tvarkomas, bet pasižiūrėjus į tam parke esančius vandens telkinius - tikra Sodoma ir Gomora. Vingio parkas irgi apleistas".

Kodėl taip atsitinka? "Todėl, kad nėra aiškaus reglamento, kaip ta vieta turi būti tvarkoma. Jeigu nežinome, kuri ministerija atsakinga, neaišku ir kas turi rengti sutvarkymo reglamentą. Manytai, kad yra chaosas, ir kol kas nematyti, kaip iš tos padėties išeiti", - apgailestavo Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos vadovas.

Romas PAKALNIS
Lietuvos UNESCO nacionalinės komisijos pirmininkas

► **Per privatizaciją parkai nepakliuvo į specialiai saugomų objektų sąrašus**

Prenumerata
2012 m. 99Lt
iki gegužės 31 d.

Bakary ekspresas
Vienintelis tikrai klaipėdietiškas!

Prenumerata priimama: www.ve.lt/prenumerata.lt
Klaipėdoje, dienraščio "Vakarų ekspresas" redakcijoje, M. Meškaus al. 1, tel. (8-5) 411314, 430396.
Klaipėdoje, PC "Akropolis", Trišukio p. 6, skaitmeninio ir elektroninio žiniatinklo, tel. (8-49) 240351, Respublikos 102-ajame.
Gargžduose, "Vakarų ekspresas" skaitmeninio žiniatinklo, J. J. 17, tel. (8-46) 452563.
Palangoje, Vytauto g. 53, tel. (8-46) 48352.
Kaune, Vasaros 16-ojo g. 7, tel. (8-37) 225600.
Vilniuje, A. Smetonos g. 5-5-47b, tel. (8-5) 2121975, 2123344.